

դադութիւն և կրքերի հանդարտութիւն, քան զինուորական դժուրութեան այն խիստ կանոնները, որոնց վերացնելու համար կը միջնորդեմ Թագաւոր Նայսեր առաջ անյապաղ այն դէպքում, հէնց որ այդ կարելի կը լինի:

Հրաւիրելով դէպի կրքերի հանդարտութիւն և խաղաղ աշխատանք, մեծայոյս եմ որ բնակիչների մէջ յարգ ու պատիւ վայելող ազդեցիկ անձինք, մանաւանդ բոլոր կրօնների տեղական հոգևորականութիւնը, չեն խնայիլ իրանց բեղմնաւոր օգնութիւնը այս դէպքում:

Հերիք են թշնամութիւն, փոխադարձ սպանութիւններ, աւերածներ և զաղտնի անվստահութիւն. հերիք են սրանցից առաջացած խռովութիւնները, հերիք է զուր թափուած արիւնն ու արտասուքը:

Յորին Նայսերական Մեծութեան Կովկասի Փոխարքայ, գեներալ-ադիւդանտ կոմս Վորոնցով-Դաշկով:

Յորին Նայսերական Մեծութեան Կովկասի Փոխարքայ գեներալ ադիւդանտ Կոմս Վորոնցով-Դաշկովի Յայտարարութիւնը

(Շրջաբերական՝ ուղարկուած նահանգապետներին, գաւառապետներին, ոստիկանապետներին, պրիստաներին գիւղական ժողովրդի մէջ տարածելու համար):

Մեր ամենաողորմած Թագաւոր Կայսրի կամքով և վստահութեամբ իմ կառավարութեան յանձնուած այս երկիրը գալով, ես ցաւօք սրտի տեսայ, որ մի քանի տեղերում գիւղացիները, չարամիտ մարդկանցից դրդուած՝ համարձակուել են ինքնակամ և բռնի գրաւել մասնաւոր կալուածատէրերի հողերը և անտառները, ոչնչացրել են նրանց տները և կողոպտել ստացուածքը: Սրա հետ միասին, իմ գիտութեան հասցրին և զանազան դիմումներ ու ցանկութիւններ, որ անուս էին գիւղացիները բերանացի և զբաւոր՝ իրանց տնտեսական և հասարակական կարիքների մասին: Յայտարարում եմ Կովկասի երկրի բոլոր գիւղացիներին.—1) Օրէնքը խիստ պաշտպանում է ամեն սեփականութիւն անիրաւացի ձեռնմխութիւնից և առաւել ևս բռնի յափշտակութիւնից և ենթարկում է այդ տեսակ յանցաւորներին ոչ միայն ծանր պատժի, այլ նիւթական պատասխանատուութեան, ուրիշի սեփականութեան ֆնաս պատճառելու համար: Այսպէս, Թագաւոր Կայսրը՝ Իր Բարձրագոյն ուկազով, գրուած կառավարչական սենատին ապրիլի 10-ին 1905 թ., Բարձրագոյն հրամայել բարեհաճեց՝ սահմանել անկարգութիւն

պատահած գաւառներում առանձին ժամանակաւոր կոմիսիաներ, գիւղացիների յանցաւոր ժողովներում մասնակցող մարդկանց որոշելու և նրանց պատճառած ֆրամսների չափը հաշուելու համար: Այդ ֆրամսները պէտք է պահանջուեն գիւղացիների ժողովներից մասնակցող և անկարգութիւններ ու կողոպտումներ սարքող գիւղական և շինական հասարակութիւնների բոլոր անդամների ստացուածքներից: Այդպիսի կոմիսիաներ պէտք է հաստատուեն և Անդրկովկասի այն գաւառներում, որտեղ անկարգութիւններ են տեղի ունեցել:

Վերոյիշեալ գիւղական հաստատութիւնների կողմից իրանց կարիքների և ցանկութիւնների մասին ինձ տրուած յայտարարութիւնների մէջ ես գտնում եմ ուշադրութեան արժանի այն կէտերը, որոնք վերաբերում են՝ ժամանակաւոր պարտադիր գիւղացիների ղէպի իրանց կալուածատէրերը ունեցած յարաբերութիւններին, հերկելի հողերին, արօտատեղերի և անտառների պակասութեան, գիւղական ներկայ հասարակութիւնների անբաւարար կազմութեան և շինական պաշտօնական անձանց ռոճիկի սակաւութեան, քահանաների օգտին նրանցից պահանջուող տուրքի անորոշութեան, գոյութիւն ունեցող շինական դպրոցների անբաւարարութեան, հիւանդանոցներին վերապահուած ծախսերի ծանրութեան, գիւղական հասարակութիւնների ճանապարհային և սայլային տուրքերի անհաւասար բաժանման, այժմ գոյութիւն ունեցող արքունի, ղէմստվային և հասարակական դրամական տուրքերի և հարկերի գանձման անբաւարարութեան:

Այս բոլոր յայտարարութիւնները ես հրամայեցի անյապաղ մշակել մանրամասնօրէն և ապա քննել հարկաւոր ղէպքում շինական հասարակութիւնների միջից ընտրած ներկայացուցիչների՝ մասնակցութեամբ: Ապա ես կը ձեռնարկեմ ամեն միջոցների շուտով բաւարարութիւն տալու գիւղական հասարակութիւնների օրինաւոր ցանկութիւններին և անկարգութիւնների վերացման, որոնք խափանում են գիւղացիների բարեկեցութեան զարգացումը և նրանց աշխատաւոր կեանքի հանգիստ և կանոնաւոր ընթացքը: Բայց նախագգողացնում եմ, որ գիւղացիները ոչ մի ղէպքում չպէտք է յոյս ունենան իրանց հողաբաժինները մեծացնելու—մասնաւոր կալուածատէրերի հողերի հաշուով: Օրէնքը՝ պահպանելով գիւղական հողաբաժինների անձեռնմխելիութիւնը, հաւասար կերպով պարտաւոր է պաշտպանել և ամեն մի մասնաւոր սեփականութիւն: Այդ պատճառով, հողաբաժիններից դուրս եղած հերկելի հողերից, արօտատեղիներից և անտառներից օգտուել—գիւղացիները կարող

են միայն այն դէպքում, երբ մասնաւոր համաձայնութիւն կայացնեն նրանց տէրերի հետ: Բայց ես միջոցներ ձեռք կառնեմ բաւարարութիւն տալու համար գիւղացիների հողային պահանջներին, յանձնելով նրանց օգտուելու արքունի ազատ հողերով, նպաստաւոր պայմաններով, և ձեռք բերել մասնաւոր հողատէրերի հողերը, գնելով այդ հողերը գիւղական հողային բանկի անկցութեամբ:

Ի վերջոյ, հրաւիրում եմ գիւղացիներին զբաղուել հանդարտ իրանց տնտեսական գործերով, չհաւատալ չարամիտ անձանց շուկներին, և յիշել, որ Թագաւոր Կայսրը կայսրութեան ժողովրդի բարօրութեան համար ունեցած Իր հոգսերից գլխաւորն համարում է մեծաքանակ գիւղական դասակարգի ամենալաւ կենցաղի բարեկազմութիւնը:

Գնե՛րալ-ադմիրալնաւ կոմս Արոնցով-Դաշկով:

Մի կարեւոր բացատրութիւն

Մայրաքաղաքի մի քանի թերթերում լոյս տեսան մի քանի յօդուածներ, որոնք նուիրուած էին Կովկասում ոստիկանութեան գլխաւորի նոր պաշտօն հաստատուելու մասին և որոնց մէջ ի միջի այլոց մատնացոյց էին անում այն հանգամանքի վրայ, որ մայիսի 22-ին Բարձրագոյն հրամանով ներքին գործոց մինիստրի օգնականին շնորհած առանձին լիազօրութիւնը, որ տարածւում է նաև ոստիկանութեան վրայ, ցոյց է տալիս տէրունական քաղաքականութեան հակուիլը դէպի ընդհանրապէս և մասնաւորապէս Կովկասի համար նշանակում է ընդհանրական այն սխտեմի շարունակութիւնը, որը գործադրւում էր իշխան Գոլիցինի ժամանակ:

Ձօշափելով ներքին գործոց մինիստրի օգնականին շնորհած այն լիազօրութեան պատճառները, որի իրաւասութեան ներքոյ գտնւում է և ոստիկանութեան կառավարութիւնը, և ոչ մի առանձին նշանակութիւն չտալով, որ այդ փաստը եղաւ ճիշդ այն ժամանակ, երբ Կովկասում ոստիկանութեան գլխաւորի պաշտօն հիմնեցին, վերջին փաստի առիթով «Разсвѣтъ» լրագիրը հաղորդում է հետեւեալ փաստերը, որ իբր թէ նա հաւաքել է փոխարքայութեան կազմակերպութեան գործին շատ մօտ մասնակցութիւն ունեցող մի անձից:

Կովկասում ընդհանուր և քաղաքական ոստիկանութեան կազմակերպութեան հարցը վաղուց է կազմում Փոխարքայի առանձին հոգատարութեան նիւթը, որ շատ լաւ գիտակցում